

Választások és választási rendszerek

Néhány gondolat
a 12. évfolyam
társadalomismereti témájához

Városmajori Gimnázium,
2017. IV. 21.

1989. XI. 26.: egy népszavazás...

- Csak az országgyűlési választások után kerüljön-e sor a köztársasági elnök megválasztására?
(50,07% igen – a különbség 6101 szavazat)
- Kivonuljanak-e a pártszervek a munkahelyekről?
(95,15% igen)
- Elszámoljon-e az MSZMP a tulajdonában, vagy kezelésében lévő vagyonról?
(95,37% igen)
- Feloszlassák-e a Munkásőrséget?
(94,94% igen)

...tanulságai és következményei

- „wording matters”
 - „előtte”: közvetlen elnökválasztás
 - „utána”: közvetett elnökválasztás
- mindmáig élő közjogi hatás:
országgyűlés választotta államfő
- egyhangúság és megosztottság,
az ezzel járó arányok

(brexit-szavazás: 51,89% Leave)

- további hat népszavazás, hét országgyűlési választás,
illetve önkormányzati választás után én állok itt

Tiszteletre méltó alkotmányok...

Die Bundesrepublik Deutschland ist ein demokratischer und sozialer Bundesstaat.

Grundgesetz für die BRD, Art. 20 Abs. 1

Stand: 23. 12. 2014.

...és arra kevésbé méltó politikusok

Many forms of Government have been tried, and will be tried in this world of sin and woe. No one pretends that democracy is perfect or all-wise. Indeed it has been said that democracy is the worst form of Government except for all those other forms that have been tried from time to time.

Winston Churchill

House of Commons, 11 November 1947

Kevésbé elvontan...

At the bottom of all the tributes paid to democracy is the little man, walking into the little booth, with a little pencil, making a little cross on a little bit of paper—no amount of rhetoric or voluminous discussion can possibly diminish the overwhelming importance of that point.

Winston Churchill

House of Commons, 31 October 1944

Közvetlen és közvetett hatalomgyakorlás

- népszavazás
 - Svájcban 1848 és 2012 között 583: évente 3-4
- képviselőválasztás:

	alsóház	felsőház
hu	Országgyűlés	
de	Bundestag	Bundesrat
fr	Assemblée nationale	Sénat
uk	House of Commons	House of Lords
us	House of Representatives	Senate

Hatalmi ágak és szétválasztásuk

- törvényhozó hatalom

országgyűlés

- végrehajtó hatalom

kormány

- igazságszolgáltatás

bíróságok

(Montesquieu: De l'esprit des lois, 1748)

Hogyan válasszunk képviselőt?

- idealista megközelítés: a választási eljárás legyen igazságos, a választási eljárás legyen méltányos
- pragmatikus megközelítés: a választási eljárás legyen célszerű, a törvényhozás minél stabilabb, de legalábbis legyen működőképes,

Mit jelent az igazságosság?

- a választójog általános
 - például nők is szavazhatnak
 - például szegények is szavazhatnak (nincs vagyoni cenzus)
 - például iskolázatlanok is szavazhatnak (nincs műveltségi cenzus)
 - elítéltek is szavazhatnak?

Hirst v the United Kingdom (No 2) [2005] ECHR 681

- a választójog egyenlő
 - minden szavazat ugyanannyit érjen
- a szavazás közvetlen
- a szavazás titkos

Elvi kérdések I. szövetségi államok

- kicsik és nagyok egyenlősége: us, de
 - As of April 1, 2010, [...] the nine most populous U.S. states contain slightly more than half of the total population.
 - California, the most populous state, contains more people than the 21 least populous states combined.
 - Based on data from the decennial census, each state is allocated a proportion of the 435 seats in the United States House of Representatives.
 - The Constitution guarantees every state at least one Representative and effectively guarantees every state two Senators.
- kétkamarás törvényhozás

További kétkamarás rendszerek

- hu: évszázadokon át így volt
- uk: mert emberemlékezet óta így van
- fr: mert ott minden másképp van
- lehetnek előnyei:
 - több szempont
 - árnyaltabb gondolatok
 - megfontoltabb döntések
 - kifinomultabb jogszabályok

Elvi kérdések II.

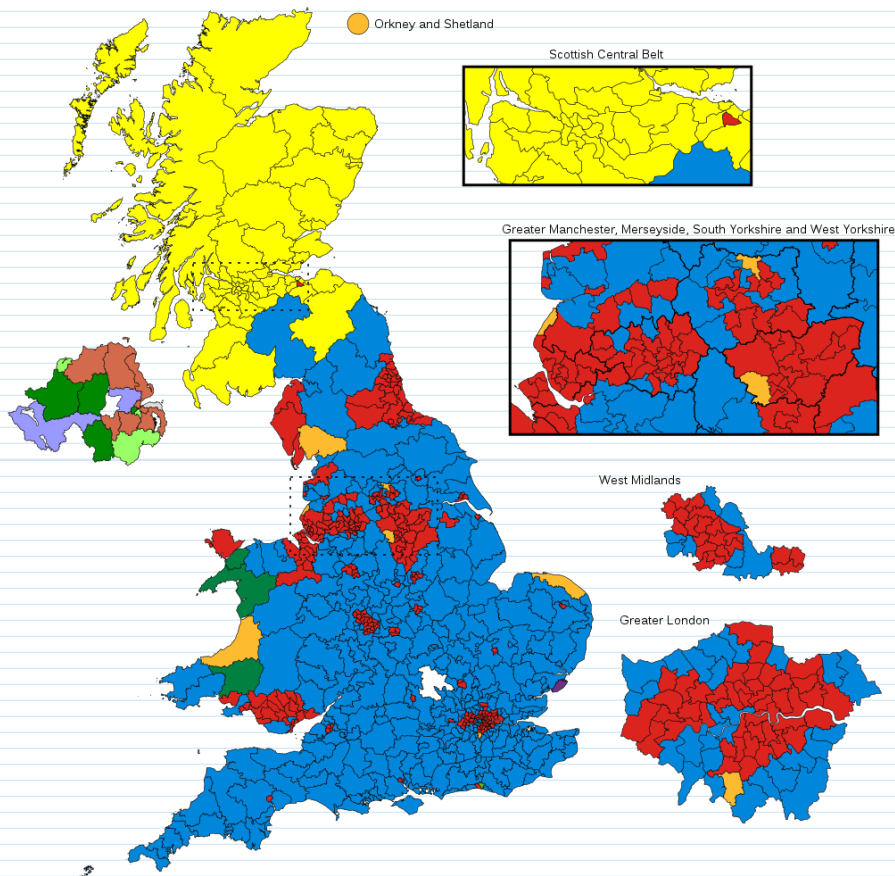
az EU mint államok szövetsége

- de >
pt + se + hu + at + bg +
dk + fi + sk + ie + hr + lt +
si + lv + ee + cy + lu + mt (17)
- de + fr + uk + it >
es + pl + ro + nl + be + gr +
cz + pt + se + hu + at + bg +
dk + fi + sk + ie + hr + lt +
si + lv + ee + cy + lu + mt (24)

Hagyományos rendszer: egyéni választókerületek

- igazságtalan: a győztes mindent visz
 - abszolút többség (jellemzően két forduló)
 - szélsőséges esetben a választók fele határozza meg az összes (egyéni) hely sorsát (mindenütt 50% + 1 fő)
 - vagy például a választók 22%-a juthatna többségi képviselőhez: 2010, egyéni képviselői helyek
 - relatív többség (elég lehet egy forduló is)
 - ha nincs alsó korlát a szavazatarányra, a választók elenyészően kis részének szavazata is elég a győzelemhez
- stabil, előnyben részesíti a nagy pártokat: uk

UK general election, 2015

6 May 2010		7 May 2015	
Conservative			
36,1%	306	36,9%	330
Labour			
29,0%	258	30,4%	232
SNP			
1,7%	6	4,7%	56
Liberal Democrat			
23,0%	57	7,9%	8

Arányosabb rendszer: listás szavazás

- igazságosabb: a versengő pártlisták a leadott szavazatok arányában jutnak helyekhez, amelyeket a listáról töltenek be
 - nyitott lista: a választó válogathat a jelöltek között
 - zárt (kötött) lista: a választó csak listát jelölhet meg, a listaállító párt határozza meg, hogy kiket juttat mandátumhoz
- sok párt juthat a törvényhozásba, rendszeres kormányválságokhoz vezethet
 - it, 1945–2016: 64 kormány, csak egy öt évig
 - nl, 1945–2017: 28 kormány
 - de, weimari köztársaság: átlagosan 14,4 párt
- Die Fünf-Prozent-Hürde, auch Fünf-Prozent-Klausel genannt, ist die bekannteste und am meisten verbreitete Sperrklausel für Wahlen in Deutschland.

Gyakorlati nehézségek

- bármifajta területi felosztásnál kisebb-nagyobb mértékben sérül az egyenlőség elve
- az országgyűlési egyéni és területi választókerületek megállapításáról szóló 2/1990. (I. 11.) MT rendeletről
- az azt megsemmisítő 193/2010. (XII. 8.) AB határozatig
- árnyalják a képet a jelöltekre leadott vesztés, illetve a listákra leadott töredékszavazatok

2010. évi országgyűlési választások, I. forduló (IV. 11.)

választókerület	választásra jogosultak	átlagos kerület: 100%
Veszprém 06	26613	58,72%
Tolna 04	27101	59,80%
Budapest 10	27332	60,31%
Budapest 08	28959	63,90%
Budapest 07	29004	64,00%
⋮	⋮	⋮
Pest 07	67624	149,21%
Budapest 25	68280	150,66%
Pest 04	70344	155,21%
Pest 08	70456	155,46%
Pest 12	73889	163,03%

Két választás Magyarországon

1990-2010	2014--
két választási forduló	egy választási forduló
176 egyéni választókerület	106 egyéni választókerület
megyéenként lehet listára szavazni	egyetlen listára lehet szavazni
152 megyei listás hely	93 országos listás hely
kompenzációs (kiegyenlítő) lista	
58 országos listás hely	